

Лесь БЕЛЕЙ,

orcid.org/0000-0003-4094-6418

кандидат філологічних наук,

науковий співробітник відділу мов України

Інституту мовознавства імені О.О. Потебні Національної академії наук України

(Київ, Україна) to.mamay@gmail.com

ВЕКТОРИ МОВНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

У статті запропоновано модель систематизації ключових змін, пов'язаних з впливом російської агресії на мовну ситуацію в Україні та внутрішньомовні зміни в українській мові.

З початку російського вторгнення у 2014 році мовні зміни, зумовлені війною, стали об'єктом мовознавчих досліджень; після початку повномасштабної війни у 2022 році цей процес інтенсифікувався. Вчені описали номінацію сторін конфлікту, актуалізацію військової термінології, декомунізацію та дерусифікацію, вульгаризацію мови, зміни у графіці та патріотичний вектор змін у мовному ландшафті.

Пропонована модель виділяє два основні вектори: внутрімовний та мовноситуативний. Внутрімовні зміни поділяються на корпусні (в апелятивах та онімах) та узуальні (спосіб використання мовних одиниць). Основні процеси у внутрімовному вимірі – це неологізація (створення нових слів) і ревізія наявних одиниць.

Війна сприяла появі нових слів, пов'язаних з військовою тематикою, і лексем для позначення і окреслення ворога. Ономастичні зміни виражаються у появі нових власних назв (позивні бійців, назви зброї) та перейменуванні, зокрема декомунізації і дерусифікації топонімів, брендів тощо.

В узуальному вимірі ключові перетворення – це формування дискурсу пропаганди, використання евфемізмів для позначення непопулярних реалій, воєнна інструменталізація мови, а також перехід військової лексики та комунікаційних норм у широкий вжиток. Зміни також відображаються в етикетних формах привітань та прощань.

До війни російська мова мала значну популярність і широке використання в різних сферах. Зараз її престиж зменшився через асоціацію з агресором, що спричинило зміни в мовній ситуації: частина російськомовних українців перейшла на українську, україномовний контент здобув популярність.

Ключові слова: російсько-українська війна, мовна ситуація, неологізація, дерусифікація, сленг.

Les BELEY,

orcid.org/0000-0003-4094-6418

PhD,

Researcher at the Department of Languages of Ukraine

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine

(Kyiv, Ukraine) to.mamay@gmail.com

VECTORS OF LINGUISTIC CHANGES IN UKRAINE UNDER THE INFLUENCE OF RUSSIAN AGGRESSION

The article proposes a model for systematizing the key changes related to the impact of Russian aggression on the linguistic situation in Ukraine and the intralingual changes in the Ukrainian language.

Since the beginning of Russian aggression in 2014, language changes caused by the war have become the subject of linguistic research; after the beginning of full-scale war, this process has intensified. Scholars have described the nomination of conflict sides, the actualization of military terminology, decommunization and derussification, the vulgarization of language, changes in graphics, and the patriotic vector of changes in the linguistic landscape.

The proposed model distinguishes two main vectors: intralingual and language situation. Intralingual changes are divided into corpus changes (in appellatives and onyms) and usage changes (in the ways linguistic units are used). Neologization (creation of new words) and revision (changes in the existing words) are the main processes in the intralingual dimension.

The war has contributed to the emergence of new words related to military topics and negative terms regarding the enemy. Onomastic changes include the emergence of new proper names (fighters' call signs, weapon names) and renaming, including the decommunization and derussification of toponyms, brands etc.

In the usage dimension, the formation of propaganda discourse, the use of euphemisms to denote unpopular realities, the instrumentalization of language, as well as the incorporation of military vocabulary and communication norms into general usage are the key transformations. Changes are also reflected in etiquette forms of greetings and farewells.

Before the war, the Russian language had significant popularity and widespread use in various spheres. Now, its prestige has diminished due to its association with the aggressor, leading to changes in the language situation: part of the Russian-speaking Ukrainians switched to Ukrainian, and Ukrainian-language content has gained popularity.

Key words: Russian-Ukrainian war, language situation, neologization, derussification, slang.

Постановка проблеми: Російська агресія, зокрема її повномасштабний етап, стала одним з ключових екстралінгвальних факторів, що впливає, як на мовну ситуацію в країні, так і на внутрішньомовні зміни в українській мові. На цю тему написано цілий ряд досліджень описового характеру, однак виникає потреба певного узагальнення, систематизації та структурування, а також порівняння українського досвіду з іншими прикладами впливу війни на мову.

Аналіз досліджень: Ще з самого початку російської агресії у 2014 році фактор мовних змін, зумовлених війною, став об'єктом мовознавчих досліджень. Насамперед, увагу дослідників привертала актуалізація і ріст такої онімної категорії, як позивні бійців (див. Кравченко, 2015; Підкуймуха, 2016), армійський сленг і неологізми (див. Кирилюк, 2015; Старова, Мостицька, 2018) та процес декомунізації (див. Гриценко, 2019).

Після початку повномасштабної війни, яка інтенсифікувала трансформаційні явища, з'явився цілий ряд нових досліджень. О. Тараненко у своїй розвідці описав особливості номінації сторін конфлікту, актуалізацію військової термінології, мовний образ України, процеси декомунізації та дерусифікації, вульгаризацію мови, зміни у графіці (Тараненко, 2024). Б. Ажнюк звертає увагу на дерусифікаційний та патріотичний вектор змін у мовному ландшафті, тобто у використанні текстів у публічному просторі (Ажнюк, 2024). В. Бріцин, серед іншого, описує негативну маркованість російської мови у контексті повномасштабної війни та різноманітні лексичні інновації (Бріцин, 2024). Т. Космеда проаналізувала тенденції перейменування товарних знаків, описуючи процеси дерусифікації та побічне явище так званої «байрактарщини», тобто занадто пафосного і низькоякісного наймінгу, що часто недоречний або образливий (Космеда, 2024). Зміни мовної поведінки українців, спричинені повномасштабним вторгненням, досліджувалися на базі анкетування (див. Белей, Ровняк, 2023).

Мета статті: Структурувати основні вектори змін в українській мові та мовній ситуації України і запропонувати чітку модель на базі проведених досліджень.

Виклад основного матеріалу: Війна, що змінює життя всього населення країни (масова мобілізація, окупація, міграція, рух опору, економічна

криза), становить надзвичайно потужний фактор мовних змін. Її вплив можна умовно поділити на два основні вектори: **внутрімовний** та **мовноситуативний**. Перший стосується змін всередині мови: її корпусного складу та особливостей його функціонування. Другий характеризують трансформації мовних спільнот країни (зміна їхнього розміру, перетікання з одної в іншу і т.д.), формування відмінних моделей перемикавання кодів тощо. Далі розглянемо детально кожен з цих двох головних векторів.

Внутрімовні зміни поділяються на **корпусні** (зміна у лексичному складі) та **узуальні** (зміна у використанні мовних одиниць).

Корпусні зміни поділяються на **апелятивні** та **ономастичні**. В обох видах домінують два процеси – неологізація та ревізія.

Неологізація серед апелятивів полягає у поповненні лексичного складу назвами нових реалій, зокрема тих, що пов'язані з веденням війни: *тецекашник* [працівник територіального центру комплектування], *дроновод* [оператор дрона], *скид* [система скидання предметів з дрона], *пункт незламності* [прихисток для цивільних під час масового відключення електроенергії] тощо.

Другий динамічний кластер неологізмів-апелятивів стосується негативної денотації ворога (росіян, їхніх збройних формувань та воєнних реалій). Давно усталений репертуар етнофолізмів (*москалі, кацапи*) з 2014 року доповнився багатьма новими одиницями, утвореними за трьома ключовими ознаками: **відмежування** (*русня, пушкіністи, мокишани*), **висміювання** (*ватніки, підари*), **дегуманізація** (*свинособаки, орки*).

Яскраві приклади неологізмів, що висміюють російські воєнні реалії – це *бавовна* (творча реакція українців на слово *хлопок*, яке офіційний російський дискурс вживає замість слова *вибух*), *могілізація* (замість мобілізація), *чмобіки* (учасники «часткової мобілізації»).

Ревізія апелятивів найчастіше виражається в формуванні омонімії і зсуві домінантної концептуалізації між омонімами. Так, до війни слова *зеленка, двісті і град* сприймалися насамперед, як лікарський засіб, числівник та атмосферне явище. А під час війни домінантною може стати концептуалізація військових омонімів: небезпечні зарості, що ховають ворога або міни, мертвий боєць та реактивна система залпового вогню.

Серед ономастичних корпусних внутрімовних змін також проявляється неологізація (величезне зростання кількості позивних бійців, спричинене масовою мобілізацією (*Батя, Малий, да Вінчі, Ахілес, Мавка, Пума*); поява власних назв нових видів зброї (ракета «*Нептун*», САУ «*Богдана*», ПТРК «*Стугна-П*», дрони «*Бобер*», «*Шарк*», «*Сі Бейбі*»)) та ревізія – заміна власних назв, пов'язаних з країною-агресором (топоніми, хремотоніми, прагмоніми, фірмоніми тощо).

Ревізія розпочалася з процесу декомунізації топонімії у 2015 році (*Дніпропетровськ – Дніпро, Кіровоград – Кропивницький, Комсомольськ – Горіші Плавні*) і продовжилася масовою дерусифікацією у 2022 році – як висхідною (здійсненою за ініціативою власників бізнесу – «*Русское Радио*» – «*Радио Байрактар*», сир «*Російський*» – сир «*Український*») так і низхідною (перейменування здійснені органами влади – вул. *Пушкінська* – вул. *Чикаленка* у Києві, вул. *Пушкінська* – вул. *Сковороди* у Харкові).

Ключова узуальна внутрімовна зміна – це формування дискурсу пропаганди, що будується на основі ключового поділу **свої** (героїзація, звеличення, вихвалання, підбадьорення)/**чужі** (зневага, дегуманізація, применшення). Дискурс пропаганди актуалізує патетичний лексичний репертуар для «своїх» та зневажливий для «чужих».

З цим пов'язана ще одна узуальна зміна – використання евфемізмів на позначення незручних/непопулярних реалій та подій, що стосуються «своїх». Наприклад, замість *відступ – зайняття більш вигідних позицій*. Також в українському дискурсі закріпився евфемізм *контрнаступ*. Цим терміном військові окреслюють атаку у відповідь на наступальні дії противника. Натомість у 2023 році український *контрнаступ* на Запорізькому напрямку став евфемізмом *штурму трьох ліній оборони* або ж *відвойовування раніше втрачених територій, де противник глибоко окопався*. Евфемізація значно менш характерна українській стороні ніж, російській (пор. *война – спеціальна военная операция; взрыв – хлопок; отступление – жест доброй воли*).

Наступна узуальна зміна – це перехід військової лексики та комунікаційних норм у широкий вжиток. Терміни, зокрема аббревіатури та сленгізми, публікуються у ЗМІ, обговорюються у соціальних мережах і т. д. Наприклад, *РЕБ* [радіоелектронна боротьба], *ППД* [пункт постійної дислокації], *плитнооска*, *трьохсотий* [поранений], «*сучка*» [автомат АКСУ], *коліматор*, *теплак* [тепловізор] тощо.

Також ця тенденція стосується армійських забобонів та комунікаційних норм. Зокрема йдеться про невживання слова *останній* (що буцім означає останній у житті) і заміна його на *крайній*, а також використання у переписці і розмові слова *плюс* (або символа +) у значенні *почув/зрозумів*.

У контексті війни мова стає маркером для розпізнавання своїх. Особливо це стосується прифронтових територій, де є можливість прориву окупантів та інфільтрації диверсантів. Саме тому мова інструменталізується. Наприклад, існує практика вибирати для паролів на блокпостах такі українські слова, які було б дуже важко вимовити без акценту росіянам (*паляниця, нісенітниця* тощо).

Також з узуальної перспективи можна говорити про зниження рівню табуованості вульгаризмів, обценізмів та етнофолізмів. Це зумовлено як чітким протиставленням агресора і жертви агресії, так і частими екзистенційними загрозами і стресами, які переживає суттєва частина населення.

На початку повномасштабного вторгнення крилата фраза українського прикордонника з острова Зміїного «*Русский военный корабль, иди нахуй*» була розтиражована на багатьох білбордах. У ЗМІ та офіційних заявах чиновників часто можна натрапити на такі денотації ворога, як *рашисти, російські виродки/нелюди/покидьки*.

З цією тенденцією також пов'язана узуальна практика написання власних назв ворога за маленьких літер: *росія, рф, владімір путін, валерій герасімов, дмітрій пєсков, держдума росії* тощо.

Етикетні форми привітання і прощання також видозмінилися під впливом війни. Після звичних привітань тепер часто використовують питання *Як ти?/Як ви?*, а на прощання бажають *мирного неба, спокійного дня/ночі*. Часто використовують привітання *Доброго вечора, ми з України* і прощання *Усе буде Україна!*

Якщо говорити про сферу загальної мовної ситуації країни, то тут відбулися не менш суттєві зміни. До війни в Україні була велика частка російськомовного та двомовного російсько-українського населення. Російська мова займала сильні позиції у теле- та радіо-ефірі, на видавничому ринку, у мовному ландшафті. У неї був постколоніальний статус престижної «мови міста, бізнесу та високої культури».

Після 2014 року, і особливо, після 2022 року російська стала передовсім асоціюватися з мовою агресора. Високий престиж витіснила стигматизація. І це спричинило зсув у мовній ситуації країни.

Частина російськомовних українців стала україномовними або двомовними, частина двомовних – україномовними. Якщо раніше домінантною моделлю перемикування кодів була пострадянська (україномовні переходили на російську з російськомовними), то зараз – популярна зворотна модель (російськомовні переходять на українську з україномовними). Деякі російськомовні українці відчувають сором за свою мову, а деякі україномовні вважають російську тригером (детальніше про зміну мовної ситуації див. Белей, Ровняк, 2023).

Частка російської у теле- і радіо-ефірі зведена до мінімуму, а мовний ландшафт значно більш україномовний, ніж був до повномасштабного вторгнення. Деякі заклади змінили свої російські вивіски на українські або англійські (*Чорноморка – Чорноморка, Горький – GRKY*).

Загалом через відмову від російськомовного контенту, книг, музики, кінематографу, а також на ґрунті зацікавлення всім українським, україномовний контент став значно популярніший, ніж був до повномасштабного вторгнення.

Мовна ситуація на окупованих територіях, на жаль, зворотна. Окупанти насаджують російську в освіті, на мовному ландшафті (після окупації Маріуполя вони відразу замінили таблицю на в'їзді з *Маріуполь* на *Мариуполь*) у теле і радіо-ефірах тощо. Для окупантів українська мова є маркером «чужого», «потенційної диверсії і опору».

Усі перераховані зміни не є цілком незворотними. Після завершення війни військова лексика поступово знову стане вузькоспеціалізованою,

імовірно зникне практика написання власних назв ворога з малої літери, обмежиться ужиток етнофолізмів. Можливо, певна частина людей, які змінили свою мовну поведінку під впливом війни, повернуться до попередньої практики. Так само мовна ситуація на окупованих територіях після їх звільнення з часом може вирівнятися (подібні процеси уже відбулися після звільнення східної Харківщини та північно-західної Херсонщини).

Тим не менш, деякі зміни можуть мати доволі тривалий ефект. У світовій практиці бували випадки, коли неологізми, що виникли під час війни, залишилися у широкому вжитку. Яскравий приклад – *коктейль Молотова*. Ця лексема з'явилася під час радянсько-фінської війни 1939 – 1940 рр., але здобула світову популярність і вживається донині.

Цікавим є також американський досвід Другої світової. Однією з тамтешніх особливостей стало зниження рівня табу на обсценізм *fuck* і всіх похідних від нього слів (див. Kelly). Наслідки цього повоєнного тренду помітні навіть сьогодні.

Російсько-українська війна – це протиборство двох країн з окремими мовами і культурами. Цілком інакше виглядає ситуація під час конфліктів, де сторони послуговуються одною мовою. У цьому випадку неологізація відбувається значно активніше, з метою ефективного розрізнення свій/чужий. Подібні явища фіксувалися під час війни у Боснії (див. Levinger, 1994).

Висновки: Зміни в українській мові та мовній ситуації країни під впливом війни можна підсумувати у такій схемі (див. табл. 1).

Таблиця 1

Вектори змін української мови та мовної ситуації в Україні під час агресії Росії

	Корпусні	Апелятивні	<ul style="list-style-type: none"> • Неологізація • Ревізія
		Ономастичні	<ul style="list-style-type: none"> • Неологізація • Ревізія
Внутрімовні	Узуальні	<ul style="list-style-type: none"> • Формування пропагандного дискурсу • Евфемізація незручних реалій • Військова інструменталізація мови для розпізнавання свій/чужий • Перехід військової термінології, сленгу, забобонів та комунікаційних норм у загальний вжиток • Зниження рівня табуваності вульгаризмів і обсценізмів • Використання малої літери для написання власних назв росіян • Воєнні форми етикету 	
Мовноситуативні	<ul style="list-style-type: none"> • Втрата престижу російської мови, її стигматизація • Перетікання між мовними спільнотами • Модифікація моделей перемикування кодів • Українізація мовного ландшафту • Зріст популярності україномовного продукту 		

Вектори мовних змін, зумовлені російсько-українською війною не є універсальними для всіх конфліктів. Доволі типовими можна назвати узуральні дискурсивно пропагандистські тенденції, військову інструменталізацію мови, зниження табуваності обсценізмів, евфемізацію незруч-

них реалій, апелювативну і ономастичну неологізацію та ревізію, однак мовноситуативні зміни, як правило, унікальні, оскільки мовні ситуації суттєво відрізняються у всіх випадках. Єдине, що їх об'єднує – це спроба перенесення поділу свій/чужий на мовну ситуацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. Семіотичне конструювання публічного простору: війна і мова. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2024. С. 88–122.
2. Белей Л., Ровняк О. Зміна мовної поведінки українців унаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Мовознавство. 2023. №5. С. 3–39.
3. Бріцин В. Мова в час війни: функціонування й мовні проскрипції. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2024. С. 123–189.
4. Гриценко О. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2019. 320 с.
5. Кирилюк О. «Вогнехрещ» або неологізми як відображення військового протистояння. Наукові записки. Серія: філологічні науки. 2015. Вип. 137. С. 52–57.
6. Космеда Т. Тенденції в перейменуванні товарних знаків у період російсько-української війни: мовний «смак» епохи і її «несмак». Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2024. С. 476–508.
7. Кравченко Л. Лексична база позивних українських бійців – учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014 р. Тенденції розвитку української лексики та граматики. Варшава. 2015. Ч. 2. С. 224–237.
8. Підкуймуха Л. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу. Мова: класичне – модерне – постмодерне. Київ. 2016. Вип. 2. С. 135–144.
9. Старова О., Мостицька А. Жаргон учасників антитерористичної операції на сході України: Особливості передачі англійською мовою. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог. 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 177–181.
10. Тараненко О. Російсько-українська війна і українська мова. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2024. С. 12–87.
11. Kelly T. World War II and the F-Word website. URL: <https://warisboring.com/world-war-ii-and-the-f-word/> (access date 11.03.2024).
12. Levinger J. Language war – war Language. Language sciences. Vol.16. No 2. 1994. P. 229–236.

REFERENCES

1. Azhnyuk B. (2024) Semiotyczne konstruowanie publicznego prostotu: voina i mova. [Semiotic Construction of Public Space: War and Language]. Mova i voina: dynamika movnoyi systemy i movna polityka [Language and War: Dynamics of the Language System and Language Policy]. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. Pp. 88–122. [in Ukrainian].
2. Belei L., Rovnyak O. (2023) Zminy movnoyi povedinky ukrayintiv vnaslidok povnomasshtabnoho vtorhnnennya Rosiyi v Ukrayinu [Changes in the Language Behavior of Ukrainians as a Result of the Full-Scale Russian Invasion of Ukraine]. Movoznavstvo. No. 5. Pp. 3–39. [in Ukrainian].
3. Britsyn V. (2024) Mova v chas viyny: funktsionuvannya I movni pryntsyipy [Language in Wartime: Functioning and Linguistic Proscriptions]. Mova i voina: dynamika movnoyi systemy i movna polityka [Language and War: Dynamics of the Language System and Language Policy]. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. Pp. 123–189. [in Ukrainian].
4. Hrytsenko O. (2019) Dekomunizatsiya v Ukrayini yak derzhavna polityka i sociokulturne yavyshe [Decommunization in Ukraine as State Policy and as a Sociocultural Phenomenon]. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 320 Pp. [in Ukrainian].
5. Kelly T. World War II and the F-Word website. URL: <https://warisboring.com/world-war-ii-and-the-f-word/> (access date 11.03.2024).
6. Kyrylyuk O. (2015) «Vohnekhreshcha» abo neolohizmy yak vidobrazhennya viyskovoho protystoyannya [«Baptism by Fire» or Neologisms as Reflections of Military Confrontation]. Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky. Issue 137. Pp. 52–57. [in Ukrainian].
7. Kosmeda T. (2024) Tendentsiyi v pereyrenuvanni tovarnykh znakov u period rosiysko-ukrayinskoyi viyny: movnyi smak epokhy i yiyi nesmak [Trends in the Renaming of Trademarks during the Russo-Ukrainian War: The Linguistic «Taste» of the Era and its «Tastelessness»]. Mova i voina: dynamika movnoyi systemy i movna polityka [Language and War: Dynamics of the Language System and Language Policy]. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. Pp. 476–508. [in Ukrainian].
8. Kravchenko L. (2015) Leksychna baza pozvnykh ukrayinskykh biytsiv – uchasnykiv ozbroynoho konfliktu na skhodi Ukrainy v 2014 r. [The Lexical Base of Callsigns of Ukrainian Fighters Participating in the Armed Conflict in Eastern Ukraine in 2014]. Tendentsiyi rozvytku ukrayinskoyi leksyky ta hramatyky. [Trends in the Development of Ukrainian Vocabulary and Grammar]. Warsaw. Part 2. Pp. 224–237. [in Ukrainian].
9. Levinger J. (1994) Language war – war Language. Language sciences. Vol.16. No 2. P. 229–236.

10. Pidkuimukha L. (2016) *Pozyvni uchasnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi na Donbasi: sprobа analizu*. [Callsigns of Participants in the Anti-Terrorist Operation in Donbas: An Attempt at Analysis]. *Mova: klasychne – moderne – postmoderne*. Kyiv. Issue 2. Pp. 135–144. [in Ukrainian].

13. Starova O., Mostytska A. (2018) *Zharhon uchasnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi na skhodi Ukrayiny: osoblyvosti perekladu anhliyskoyu movoyu*. [Jargon of the Participants of the Anti-Terrorist Operation in Eastern Ukraine: Features of Translation into English]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya": seria "Filolohiya"*. Ostroh. Issue 1(69), Part 2, March. Pp. 177–181. [in Ukrainian].

14. Taranenko O. (2024) *Rosiysko-ukrayinska viyna i ukrayinska mova*. [The Russian-Ukrainian War and the Ukrainian Language]. *Mova i viyna: dynamika movnoyi systemy i movna polityka* [Language and War: Dynamics of the Language System and Language Policy]. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. Pp. 12–87. [in Ukrainian].